

Úmluva o právech dítěte a majetkové poměry nezletilých

Ondřej Frinta

katedra občanského práva

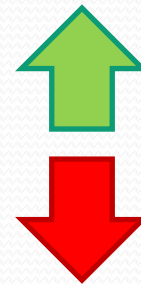
Právnická fakulta UK

Hlavní body příspěvku

- I. Výchozí teze
- II. Úmluva o právech dítěte a jmění nezletilých
- III. Konfrontace s ustanoveními OZ
- IV. Děti a jejich dluhy
- V. Závěr

I. Výchozí teze (1)

- ÚPD byla přijata před 30 lety. Majetkové poměry nezletilých (jejich rodin) prošly za tu dobu určitým vývojem, pro který je charakteristické (mj.) nerovnoměrné rozdělení bohatství napříč společnostmi.
  - Nezletilí s možnostmi/schopnostmi:
    - „nad průměrem“
    - „průměrnými“
    - „pod průměrem“
- Je třeba tento vývoj reflektovat v právní úpravě?

II. ÚPD a jmění nezletilých (1)

- Obecně: čl. 3 odst. 2
  - Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho (*well-being*), (...).

II. ÚPD a jmění nezletilých (2)

- Konkrétněji: čl. 27 odst. 1 a 2:
  - 1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo každého dítěte na životní úroveň (*standard of living*) nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj.
  - 2. Rodič(e) nebo jiné osoby, které se o dítě starají, nesou v rámci svých schopností a finančních možností základní odpovědnost za zabezpečení životních podmínek (*conditions of living*) nezbytných pro rozvoj dítěte.

II. ÚPD a jmění nezletilých (3)

- **Způsoby zabezpečení životních potřeb dítěte:**
- **1) Dítě vlastní jmění nemá**
  - životní potřeby dítěte jsou zajišťovány z jmění rodičů plněním **vyživovací povinnosti**, nebo
- **2) Dítě má vlastní jmění (např. získané děděním) a:**
  - toto jmění spravují jeho zákonní zástupci (rodiče, příp. na jejich místě poručník), nebo
  - toto jmění již spravuje (v určitém rozsahu) samo
- **3) Vlastní aktivita dítěte směřující k získání jmění**

III. Konfrontace s ustanoveními OZ (1)

- ► Ustanovení právního řádu (tj. obč. zákoníku)
  - o vyživovací povinnosti (§ 910 a násl.)
  - o jmění dítěte a o jeho správě (§ 896 a násl.)
  - o svéprávnosti dítěte (§ 31 a násl.)
- ve svém souhrnu přispívají k naplnění požadavků stanovených v čl. 27 ÚPD a je tak třeba dbát na jejich konformitu s ÚPD
  - (při tvorbě i při aplikaci)

II. Konfrontace s ustanoveními OZ (2)

- Právní možnosti nezletilých, pokud chtějí sami vytvářet/rozmnožovat vlastní jmění:
- 1) Závislá práce (§ 34, 35; zákoník práce)
- 2) Samostatná umělecká, kulturní, reklamní nebo sportovní činnost (§ 34; § 121 a násl. zák. č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti)
- 3) Samostatné podnikání
  - a) prostřednictvím odpovědného zástupce (§ 11 živnost. zák.)
  - b) samostatné podnikání podle § 33
  - c) samostatné podnikání po přiznání svéprávnosti podle § 37

III. Konfrontace s ustanoveními OZ (3)

- **Dílčí závěr**
- **Právní úprava v obč. z. dostatečně reflektuje nutnost zajištění životních potřeb dětí, nad to dostatečně reflektuje i fenomén nezletilých „nadprůměrných“.**

IV. Děti a jejich dluhy (1)

- opakovaný problém v ČR
- vznik dluhů, které děti bez svého zavinění nejsou schopny samy splnit

IV. Děti a jejich dluhy (2)

- **3.476** exekucí proti nezletilým
- z toho **2.200** proti dětem mladším 15 let
  - (údaje Exekutorské komory ČR k březnu 2019)
- k 31. 12. 2018 v ČR 1.696.060 osob mladších 15 let
- = **0,123** % z celk. počtu osob mladších 15 let

IV. Děti a jejich dluhy (3)

- Zatížení dluhem:
  - jehož vznik (nárůst) nemohlo dítě ovlivnit
  - který dítě není schopno samo splnit
    - (často z důvodu neplnění vyživovací povinnosti k němu)
  - o kterém dítě mnohdy ani neví
  - který se postupem času může stát až likvidační
- ► **stav příčící se smyslu čl. 27 ÚPD**

IV. Děti a jejich dluhy (4)

- **Typické dluhy:**
  - poplatky za komunální odpad
  - regulační poplatek za zdravotní péči
  - smlouvy s mobilními operátory
  - za zpožděné vrácení (nevrácení) knih do veřejných knihoven
  - **dluhy za jízdy bez platné jízdenky**

IV. Děti a jejich dluhy (5)

- ► jednotlivé druhy „dětských dluhů“ mají být – vzhledem k jejich různorodosti – řešeny odpovídajícím – **dílčím** – způsobem
- problém není způsoben nevhodnou úpravou svéprávnosti v OZ, ale především nedostatečnou ochranou práv nezletilých v soudním řízení
- ► ► varování před ukvapenými změnami základních kodexů, resp. koncepce základních právních institutů

V. Závěr (1)

- účinná náprava je možná i bez dalekosáhlých zásahů do občanského zákoníku:
- důsledný výklad OZ, ale i dalších právních předpisů (zejm. OSŘ) konformně s ÚPD
- podpořeno změnou celospolečenského přístupu k problému

V. Závěr (2)

- lze vést koncepční debatu o celkovém omezení odpovědnosti za dluhy „z dětství“:
  - srov. např. § 1629a BGB:
    - odpovědnost (ručení – *haftung*) nezletilého (za dluhy z dětství) je omezena masou majetku, který má nezletilý k dispozici v době nabytí zletilosti (srov. omezení odpovědnosti dědice za dluhy z pozůstalosti)
- ► ► inspirace ve standardních kodexech soukromého práva

-
- **Děkuji Vám za pozornost**

III. Konfrontace s ustanoveními OZ (2)

- Srovnání jednotlivých možností (1):
- **ad b) rozšíření svéprávnosti na všechna jednání spojená se samostatným provozováním obch. závodu**
  - (vč. např. založení obch. spol., správy jejího jmění, plná odpovědnost za dluhy, povinnosti daňové atd.)
  - !!! rodičovská odpovědnost však trvá i nadále !!!
  - !!! dítě nemůže samo právně jednat, pokud by i rodič potřeboval souhlas soudu !!!
  - !!! dítě je stále nezletilé, je pod ochranou ÚPD !!!

III. Konfrontace s ustanoveními OZ (3)

- Srovnání jednotlivých možností (2):
- ad c) nejširší, nezletilý se stává plně svéprávný
  - !!! netýká se pouze podnikání, nýbrž **svéprávnosti jako celku** (důvody mohou být také jiné, než ekonomické, např. aktivní participace v občanském životě apod.) !!!
  - !!! rodičovská odpovědnost zaniká (§ 858 OZ) !!!
  - !!! nedochází však k nabytí zletilosti, tj. **formálně** stále jde o dítě pod ochranou ÚPD !!!
  - (+ zák. o soc. pr. ochr. dětí)

II. Konfrontace s ustanoveními OZ (2)

- **Majetkové zabezpečení životních potřeb dítěte**
- **vyživovací povinnost (§ 910 a násl.):**
  - **Životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů. Toto hledisko předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte. (§ 915 odst. 1 OZ)**
  - **Nezletilé dítě, které není plně svéprávné, má právo na výživné, i když má vlastní majetek, ale zisk z majetku spolu s příjmem z výdělečné činnosti nestačí k jeho výživě. (§ 912 OZ)**
- **► úprava konformní s požadavky ÚPD**

II. Konfrontace s ustanoveními OZ (3)

- **Majetkové zajištění životních potřeb dítěte**
- **správa jmění dítěte rodiči (§ 896 a násl.):**
  - Co rodiče získají použitím majetku dítěte, **nabývá dítě.**
  - Poruší-li rodiče povinnost pečovat o jmění dítěte jako řádní hospodáři, **nahradí dítěti škodu** z toho vzniklou společně a nerozdílně.
  - Nedohodnou-li se rodiče o podstatných věcech při péči o jmění dítěte, **rozhodne na návrh rodiče soud.**
  - K právnímu jednání, které se týká existujícího i budoucího jmění dítěte nebo jednotlivé součásti tohoto jmění, potřebují rodiče **souhlas soudu**, ledaže se jedná o běžné záležitosti.

II. Konfrontace s ustanoveními OZ (4)

- Majetkové zajištění životních potřeb dítěte
- správa jmění dítěte rodiči (§ 896 a násl.):
  - Zisk použijí rodiče nejprve k výživě dítěte. Je-li toho třeba, mohou rodiče **poté použít zbývající zisk** z majetku dítěte jako jeho příspěvek na vlastní výživu rodičů a výživu nezletilého sourozence dítěte, pokud s dítětem žijí v rodinné domácnosti, ledaže je z důležitých důvodů nezbytné zachovat je pro dítě na dobu po nabytí svéprávnosti.
  - V případě **použití majetku dítěte** k výživě rodičů či sourozenců nutný souhlas soudu. Lze navíc **jen tehdy**, jestliže by bez zavinění osob, které mají vyživovací povinnost k dítěti, vznikl výrazný nepoměr mezi poměry dítěte a poměry povinných osob.
  - ► úprava konformní s požadavky ÚPD

IV. Děti a jejich dluhy (5)

- V rámci debaty nad „**dětskými dluhy**“:
  - silný tlak na urychlenou (uspěchanou, nepromyšlenou) novelizaci OZ
  - neochota připustit diskusi nad jinými řešeními
- „§ 36a (1): *„Vznikne-li peněžitý dluh nezletilému, který ke dni události nebo jednání, jež zakládá vznik tohoto dluhu, nedovršil patnáct let, přechází tento dluh okamžikem vzniku na jeho zákonného zástupce.“*

IV. Děti a jejich dluhy (6)

- ► dalekosáhlé následky
- fakticky by se konstruoval subjekt, který je způsobilý vlastním jednáním založit práva a povinnosti, avšak povinnosti nemusí plnit (**generální** zákonná cese povinností na zák. zast.)
- ► ► neochota třetích stran kontrahovat s dětmi